Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematiem "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par Savienības drošas savienojamības programmas izveidi 2023.–2027. gadam"

(COM(2022) 57 final – 2022/0039 (COD))

un

"Kopīgs paziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei "ES pieeja kosmosa satiksmes pārvaldībai – ES ieguldījums globālas problēmas risinājumā""

(JOIN(2022) 4 final)

(2022/C 486/24)

Ziņotājs: ***Pierre Jean COULON***

Apspriešanās	Eiropas Komisija, 2.5.2022.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 189. panta 2. punkts un 304. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	7.9.2022.
Pieņemts plenārsesijā	21.9.2022.
Plenārsesija Nr.	572
Balsojuma rezultāts	
(par / pret / atturas)	222/0/1

1. **Secinājumi un ieteikumi**

1.1. EESK uzskata, ka paziņojums un priekšlikums, kas iezīmē Eiropas kosmosa tiesību aktu kopuma izstrādes sākumu, pašreizējā periodā ir nepieciešams un neaizstājams. Komiteja iesaka, izmantojot aktīvu diplomātiju, kopīgajā paziņojumā apņēmīgi veicināt kosmosa satiksmes daudzpusēju pārvaldību Apvienoto Nāciju Organizācijas (ANO), īpaši Kosmosa miermīlīgas izmantošanas komitejas (*COPUOS*) un Atbruņošanās konferences, ietvaros, jo ES šajā jomā nav pietiekamu noteikumu.

1.2. Kosmosa satiksmes, tostarp atlūzu, pārvaldība ir absolūta prioritāte, un tas nozīmē, ka ES līmenī jāņem vērā visi dalībnieki. Kā minēts kopīgajā paziņojumā un kā apliecina šis atzinums, galvenā problēma saistībā ar dažādām kosmosa satiksmes pārvaldības programmām ir starptautiskas standartizācijas trūkums. Tātad ir acīmredzami, ka ir jāizstrādā starptautiski standarti, pamatnostādnes un paraugprakses.

1.3. EESK aicina konkrēti īstenot kosmosa situācijas apzināšanas sistēmu, lai nodrošinātu kosmosa ilgtermiņa ilgtspēju visām dalībvalstīm.

Otrais svarīgākais kosmosa tiesību princips ir dažādu dalībnieku atbildība par savām darbībām kosmosā. Tas nozīmē starptautisku atbildību par darbību kontroli un atbildību par kaitējumu, ko šādas darbības rada kosmosā. Kopīgais paziņojums iekļaujas starptautiskās atbildības par darbību kontroli jomā.

1.4. EESK pauž nožēlu par starptautiskās standartizācijas trūkumu un iesaka ES līmenī, iesaistot organizētu pilsonisko sabiedrību, pieņemt standartus, tostarp satelītu atlūzu pārvaldības standartus, un pamatnostādnes.

Cīņa starp kosmosa dalībniekiem, kas līdz šim galvenokārt bija valstiski dalībnieki, un tiem, kuri cenšas kļūt par svarīgiem privātā vai publiskā sektora dalībniekiem, liek dziļi pārveidot starptautiskos standartus, kas tika pieņemti, kad par kosmosu interesējās tikai ierobežota tehnoloģisko un rūpniecisko lielvaru grupa.

1.5. Kā uzsvērts papildatzinumā CCMI/196 "*New Space*":

— būtu jāattīsta sinerģija ar Eiropas Aizsardzības fondu, palielinot mijiedarbību starp civilo, kosmosa un aizsardzības nozari;

— pamatprogramma "Apvārsnis Eiropa" būtu jāizmanto, lai stimulētu kosmosa tirgu, atbalstot inovatīvu komerciālu risinājumu radīšanu ES kosmosa nozares lejupējiem un augšupējiem sektoriem un paātrinot nepieciešamo pamattehnoloģiju pieejamību;

— izglītības un apmācības pasākumi ir svarīgi, lai attīstītu augsta līmeņa prasmes ar kosmosu saistītajās jomās, savukārt pieredzi, kas gūta iepriekšējos konstelācijas projektos, piemēram, *Galileo* un *Copernicus*, varētu izmantot kosmosā izvietotas savienojamības sistēmas pilnveidošanai;

— runājot par pārvaldības jomu, jāatzīmē, ka atbildības noteikšana labākajiem dalībniekiem, pamatojoties uz to pierādītu kompetenci un ievērojot publiskā iepirkuma noteikumus, nodrošinātu efektīvu programmas īstenošanu, vienlaikus veicinot *New Space* attīstību;

— turklāt zinātnes un tehnikas progresa veicināšana ir konkurētspējas un inovācijas spēju pamatā, un tas kalpo MVU, jaunuzņēmumiem un inovatīviem uzņēmumiem.

2. **Atzinuma konteksts**

2.1. Kosmoss mūsdienās daudzējādā ziņā ir ekonomikas papildu teritorija. Publisko un privāto investīciju paātrināšanās izraisa kosmosa darbību intensifikāciju un padara kosmosu par nozīmīgu ģeostratēģisku izaicinājumu. Tehnoloģiskā konkurence, jaunuzņēmumu rašanās kosmosa nozarē, jaunu tirgu un pakalpojumu atvēršana, kā arī valstu un privāto dalībnieku vēlme pastiprināt darbību orbītā liecina, ka kosmoss tiek pakāpeniski apgūts vairāk.

2.2. Neskatoties uz kosmosa stratēģisko nozīmi, nav ne vispārējas iestādes, ne saistošu likumu, kas būtu piemērojami zemajām un ģeostacionāro satelītu orbītām, ne arī kosmosa satiksmes regulējuma vai pārvaldības sistēmas, kaut gan satelītu skaits orbītā palielinās.

2.3. Pašlaik kosmosa satiksmes pārvaldība ir balstīta tikai uz brīvprātību un nesaistošu labo praksi, kas ne vienmēr tiek labi pārvaldīta vai piemērota, un tās mērķis ir samazināt satelītu vai atlūzu sadursmes statistiskos riskus. Labā prakse paredz, ka orbītā nebūtu tīši jārada atlūzas, satelīti, izmantojot atlikušo degvielu, būtu "jāpasivē" darbmūža beigās, būtu jāievēro "25 gadu noteikums" attiecībā uz satelītiem zemajā orbītā (satelītiem darbmūža beigās 25 gadu laikā ir jāatgriežas atmosfērā) un neizmantotie ģeostacionārie satelīti būtu jānogādā tā dēvētajā "kapu orbītā". Taču ar šiem noteikumiem vairs nepietiek, lai ierobežotu sadursmes riskus.

2.4. Turklāt rodas jauni darbības koncepti: kosmisko objektu novērošana un uzraudzība (*Space Surveillance and Tracking* jeb *SST*), kosmosa satiksmes koordinācija (*Space Traffic Coordination* jeb *STC*), kosmosa satiksmes koordinācija un pārvaldība (*Space Traffic Coordination and Management* jeb *STCM*) ([1]).

2.5. Tāpēc, lai ilgtermiņā nodrošinātu kosmosa ilgtspēju, ir stratēģiski svarīgi, lai bez kavēšanās tiktu pieņemti pilnvērtīgi tiesību akti par darbībām kosmosā un satelītu satiksmi, kā arī par mākslīgā intelekta izmantošanu sadursmes risku novēršanai.

2.6. Gada sākumā Eiropas Komisija uzsāka projektu *Spaceways*, kura mērķis ir izstrādāt kosmosa satiksmes pārvaldības sistēmu, lai "pieņemtu satiksmes noteikumus un izlemtu, ar kādiem nosacījumiem var tikt piešķirtas licences un lidošanas atļaujas".

([1]) JOIN(2022) 4 final.

2.7. Projektu *Spaceways* un *EUSTM*, kas tika uzsākts 2021. gada janvārī, mērķis ir attiecīgi līdz 2022. gada jūnijam un augustam sniegt Eiropas Komisijai ieteikumus un ievirzes "par kosmosa satiksmes pārvaldību, kā arī juridisku, politisku un ekonomisku šīs jomas novērtējumu, lai sagatavotu galīgos ieteikumus un īstenošanas pamatnostādnes" ([2]).

2.8. Eiropas Komisijas un Augstā pārstāvja kopīgajā paziņojumā ir atzīta ES pieejas nepieciešamība un paredzēta regulāra apspriešanās, diskusijas un dialogi ar visām ES ieinteresētajām civilajām un militārajām personām transporta nozarē, jo īpaši aviācijā un Eiropas kosmosa nozarē, vienlaikus ar Eiropas Aizsardzības aģentūras atbalstu ņemot vērā vajadzības aizsardzības un drošības jomā. EESK vēlas, lai šajā procesā tiktu iesaistīta ne tikai nozare, bet arī visa sociālā kopiena.

2.9. Paziņojumā paredzēts izmantot ES kosmisko objektu novērošanas un uzraudzības (SST) konsorciju ([3]), lai veidotu ES kosmosa satiksmes turpmākajai pārvaldībai būtiski svarīgas darbības spējas. Šajā nolūkā būtu jāuzlabo tā rezultāti, jāpilnveido kosmisko objektu novērošanas un uzraudzības (SST) pakalpojumi, kā arī jaunās tehnoloģijas, izmantojot mākslīgo intelektu un kvantu tehnoloģijas, jāatbalsta atlūzu daudzuma samazināšanas un uzturēšanas darbības orbītā un jāveido finansējuma sinerģijas starp Eiropas Savienību, valstu fondiem, Eiropas Kosmosa aģentūru (EKA), pamatprogrammu "Apvārsnis Eiropa" un Eiropas aizsardzības rūpniecības attīstības programmu.

2.10. Kosmosa pārklājuma nostiprināšana ārpus Eiropas kontinenta ir nozīmīgs aspekts ES drošas savienojamības programmā 2023.–2027. gadam. ES būs jāpaļaujas jo īpaši uz Apvienoto Nāciju Organizācijas Kosmosa lietu biroju (*UNOOSA*), un valstu struktūrām, lai izstrādātu standartus, kas būs piemērojami kosmosa teritorijas pārvaldībai, vienlaikus veicinot kopēju standartu izstrādi īpašā forumā, kā arī integrētu pieeju starptautiskajās standartizācijas organizācijās.

2.11. Saskaņā ar uzstādītajiem mērķiem nozarei īstermiņā jāuzņemas noteikti pienākumi, bet vidējā termiņā dalībvalstīm jāizstrādā tiesību akta priekšlikums, lai mazinātu valstu pieeju sadrumstalotību un novērstu kropļojumus konkurencē ar ārpus ES esošajiem operatoriem, šajā nolūkā panākot vienlīdzīgas attieksmes principa ievērošanu starp operatoriem. Ir iecerēti arī nesaistoši pasākumi, piemēram, pamatnostādnes.

Tiesību akta priekšlikums būtu pirmais solis; pēc tam ES organizācijām būs jāpieņem tehniskās prasības, piemēram, universāli piemērojami standarti vai pamatnostādnes.

2.12. Paziņojumā minēts, ka ES dos priekšroku daudzpusējai pieejai ANO ietvaros un atbalstīs dialogu ar Kosmosa miermīlīgas izmantošanas komiteju (*COPUOS*) un Atbruņošanās konferenci. Tā kā runa ir par cilvēces nākotni, ES būs jāapzina ANO struktūras, kuras, neaizmirstot par Starptautisko Civilās aviācijas organizāciju (*ICAO*), šīs darbības varētu īstenot.

Paziņojumā paredzētā metode ir augšupēja – tā sāksies ar valstu un reģionālo ieguldījumu ar mērķi panākt vienprātību par noteikumiem un aprakstītajiem standartiem; tālāk reģionālie elementi kļūs par daļu no globālās pārvaldības. Vēl ir jānosaka, kā notiks tās vadība.

3. **Vispārīgas piezīmes**

3.1. Komisijas paziņojumā ir izvērtētas kosmosa satiksmes pārvaldības vajadzības un ierosināta ES pieeja kosmosa izmantošanai pasaules mērogā, tostarp izmantošanai civiliem mērķiem. Kosmosa darbību izvēršana, kosmosa apgūšanā iesaistīto dalībnieku skaita pieaugums un diversifikācija, kā arī visu darbības nozaru atkarība no satelītu tehnoloģijām un pakalpojumiem ir pakāpeniski izraisījusi orbītu pārmērīgu izmantošanu un frekvenču spektra piesātinājumu, tāpēc tas ir jāracionalizē.

3.2. Starptautiskajās tiesībās (Starptautiskā Telesakaru savienība jeb *ITU*) Zemes orbītas tiek uzskatītas par ierobežotiem dabas resursiem. Zemes orbītu izmantošanas jomā valda tādi principi kā brīvība un nepārņemšana savā īpašumā, bet tos apdraud prasības piešķirt frekvences un tādu valstu un uzņēmumu satelītu sistēmu skaita palielināšanās, kas dažkārt neņem vērā *ITU* noteikumus.

([2]) Projektā *Spaceways*, kas tiek finansēts no Eiropas Savienības Pētniecības un inovācijas pamatprogrammas "Apvārsnis 2020", ir iesaistīti 13 nozīmīgi ES dalībnieki: satelītu ražotāji un palaidēji, operatori un pakalpojumu sniedzēji, kā arī politikas un juridisko pētījumu centri un institūti.
Savukārt *EUSTM* veido 20 nozīmīgi ES dalībnieki.

([3]) Francija, Vācija, Itālija, Polija, Portugāle, Rumānija un Spānija.

3.3. Cīņa starp kosmosa jomas dalībniekiem, kas līdz šim galvenokārt ir bijušas valstis, un tiem, kuri cenšas šo statusu iegūt, tostarp privātajiem dalībniekiem, rosina veikt dziļu starptautisko standartu pārskatīšanu, jo tie ir pieņemti laikā, kad par kosmosu interesējās tikai ierobežota tehnoloģisko un rūpniecisko lielvaru grupa.

3.4. Papildus juridiskajiem aspektiem kosmosa teritorijas izmantošanas jautājums tiek risināts laikā, kad ir atjaunojusies starptautiskā ģeopolitiskā spriedze, kā tas ir vērojams pašlaik. Koorbitālas iebiedēšanas darbības, tehnoloģiskā pārākuma demonstrēšana vai pretsatelītu ieroču izmēģinājumi ir daži no to darbību piemēriem, kuru rezultātā starp valstīm ir radusies neuzticēšanās.

3.5. Ar orbītu un frekvenču spektra piesātinājumu saistītie izaicinājumi, kā arī kosmosā esošo atlūzu daudzuma palielināšanās radītie draudi ir likuši dalībvalstīm, EKA un ES kosmisko objektu novērošanas un uzraudzības (*SST*) konsorcijam ([4]) domāt par uzraudzības rīku un tehnoloģiju koordinācijas uzlabošanu. EESK aicina pieņemt stingrus noteikumus, ņemot vērā privāto konstelāciju izplatīšanos un iespējamās bezlikumības zonas.

3.6. Kopīgajā paziņojumā norādīts, ka apdomīgi ir jāuzsāk starptautisks dialogs par rīcības kodeksu un pasākumiem, tostarp leģislatīviem pasākumiem, kuru mērķis būs garantēt kosmosa izmantošanas ilgtspēju.

Juridiski un politiski apsvērumi

3.7. EESK atbalsta paziņojumā un regulas priekšlikumā minētos darbības mērķus un vēlas vērst uzmanību uz tiem juridiskiem un politiskiem apsvērumiem, par kuriem nevajadzētu aizmirst, ņemot vērā aktuālos jautājumus.

3.8. "Kosmosa tiesību" jēdzienu definēt nav vienkārši. Jautājumā par kosmosa robežu noteikšanu nav vienprātības, tomēr ir atzīts, ka kosmosa tiesības galvenokārt raksturo to vadošie principi.

3.9. Lai gan pēc pieciem starptautiskiem līgumiem un astoņām starptautiskām rezolūcijām ([5]) galvenie principi ir pieņemti, kosmosa tiesību definēšanas jautājums joprojām ir atklāts, jo kosmosa izpētes sākumā svarīgi bija tikai neļaut vadošajām kosmosa lielvarām piesavināties debess ķermeņus un netika domāts, kā skaidri noteikt šādu tiesību priekšmetu.

3.10. Kosmosa tiesību principi pirmoreiz tika noteikti ANO 1963. gada 13. decembra rezolūcijā Nr. 1962 (XVIII) un atkārtoti pausti pirmajā Kosmosa līgumā 1967. gadā.

Šajos principos ir ietverti šādi elementi:

— kosmosa izpēte un izmantošana visas cilvēces interesēs;

— izmantošanas un izpētes brīvība;

— nepārņemšana savā īpašumā;

— izmantošana miermīlīgiem nolūkiem;

— valstu atbildība par savām darbībām kosmosā;

— sadarbība un savstarpēja palīdzība;

— valstu jurisdikcija un kontrole attiecībā uz kosmiskajiem objektiem;

— valstu atbildība par kaitējumu;

— cilvēces sūtņa statuss astronautiem.

3.11. Vēl divi citi kosmosa tiesību principi apliecina to miermīlīgo mērķi.

([4]) https://www.eusst.eu.

([5]) I. Chalaye, "*Le statut des orbites terrestres et leur utilisation à la lumière des principes du droit spatial*", Praktiskās ģeopolitikas institūts (IEGA), Parīze, 2021. gada oktobris.

Pirmais ir visām kosmosa izpētē un izmantošanā iesaistītajām valstīm noteiktais sadarbības un savstarpējas palīdzības pienākums. Tas nozīmē efektīvu un pārredzamu dialogu starp kosmosa lielvarām, lai nodrošinātu veikto darbību ilgtspēju un drošību. Kā izklāstīts paziņojumā, pašlaik šis dialogs galvenokārt ir vērsts uz kosmisko atlūzu problēmjautājumu.

3.12. Otrs svarīgs kosmosa tiesību princips ir valstu un jauno dalībnieku atbildība par savām darbībām kosmosā. Tas nozīmē starptautisku atbildību par darbību kontroli un atbildību par kaitējumu, ko šādas darbības rada kosmosā. Kopīgais paziņojums ir sagatavots, domājot par starptautisko atbildību darbības uzraudzības jomā.

3.13. Izstrādājot galvenos kosmosa līgumus, kosmosa atlūzu, kā arī orbītu un frekvenču piesātinājuma jautājums nebija darba kārtībā; taču pašlaik sabiedrības atkarība no satelītu resursiem ir spēcīgi palielinājusi objektu nonākšanu kosmosā, kā rezultātā jautājums par orbītām un frekvenču sadalījumu ir kļuvis stratēģiski ļoti svarīgs.

3.14. Pēc sešdesmit kosmosa izmantošanas gadiem mums nākas konstatēt, ka ir spēcīgi palielinājies drošības risks saistībā ar orbītām. Kopš Ķīnas *ASAT* izmēģinājuma 2007. gada janvārī spēka demonstrējumi kosmosā ir pastiprinājušies un izpaužas dažādos veidos. Rodas arī jautājums par kosmosa "arsenalizācijas" problēmu.

Starptautiskajās tiesībās šis jautājums ir pelēkajā zonā, jo vēl nav definēts, kas ir uzbrukuma līdzekļi kosmosā un kas ir uzbrukums, jo uzbrukuma metodes kosmosā ir dažādas un daudzveidīgas; tās ietver raķešu triecienus, lāzera starus, kiberuzbrukumus komunikācijas kanāliem, koorbitālus manevrus u. c.

3.15. Savukārt ģeostacionāro satelītu orbītu skar cita veida problēma – frekvenču pārslogotība un darbības interferences risks. Ģeostacionāro satelītu orbīta ir kritiski svarīga zona telesakaru pakalpojumu nepārtrauktībai visās pasaules valstīs. Tā ir saistīta arī ar vairākiem juridiskiem sarežģījumiem, jo ģeostacionāro satelītu orbītas attīstība ir radījusi finanšu tirgu un izraisījusi pat spekulāciju.

3.16. Šajā kontekstā EESK uzskata, ka kopīgajā paziņojumā ar aktīvas diplomātijas palīdzību aktīvi jāveicina kosmosa satiksmes daudzpusēja pārvaldība ANO, jo īpaši *COPUOS* un Atbruņošanās konferences ietvaros, jo ES šajā jomā nav pietiekamu noteikumu.

Kosmosa satiksmes pārvaldība – ES pārvaldības izaicinājums

3.17. Kosmosa satiksmes pārvaldības ideja nav jauna. Tomēr, ņemot vērā drošības, drošuma un kosmosa darbību ilgtspējas risku raksturu un nozīmīgumu, kosmosa satiksmes pārvaldība ir kļuvusi par ļoti būtisku prioritāti kosmosa dalībnieku un to valstu vidū, kuras apzinās savu atkarību no kosmosa sniegtajām iespējām. Taču tikai valstīm, kurām ir nepieciešamās tehnoloģiskās spējas, jau ir izstrādātas kosmisko objektu novērošanas un uzraudzības (*SST*) un kosmosa situācijas apzināšanās (*Space Situational Awareness* jeb *SSA*) programmas.

3.18. ASV aizsardzības departaments izmanto pašlaik vismodernāko sistēmu. ASV kosmosa uzraudzības tīkls (*Space Surveillance Network* jeb *SSN*), kurā izmantoti Zemes un kosmosa radari, sniedz ASV unikālas atklāšanas un identificēšanas spējas, ko ASV izmanto arī kā instrumentu savu sabiedroto un partneru ietekmēšanai.

Arī citas valstis, piemēram, Krievija, Ķīna, Japāna, Indija un dažas Eiropas valstis (Francija, Vācija), ir izstrādājušas kosmosa uzraudzības programmas. Ņemot vērā to stratēģiskās funkcijas, lielākā daļa šādu programmu ir saistītas ar militāro kontroli un izmanto kosmosa aģentūru atbalstu.

Eiropas Savienībā Francija, Vācija, Itālija, Polija, Portugāle, Rumānija un Spānija ir izveidojušas ES kosmisko objektu novērošanas un uzraudzības konsorciju (ES *SST*), lai bez maksas novērtētu sadursmju risku orbītā un kosmosa atlūzu nekontrolētas atgriešanās risku Zemes atmosfērā, kā arī konstatētu fragmentācijas orbītā. 2023. gadā ES *SST* kļūs par partnerību, kurā piedalīsies vairāk valstu, lai ES un pasaules satelītu operatoriem sniegtu sadursmju riska novērtēšanas pakalpojumu.

Arī daži privātie uzņēmumi jau ir izveidojuši paši savas *SST*/*SSA* sistēmas, lai sniegtu komerciālus datus un pakalpojumus.

3.19. Kā minēts kopīgajā paziņojumā un kā apliecina šis atzinums, galvenā problēma saistībā ar daudzveidīgajām kosmosa satiksmes pārvaldības programmām ir starptautiskas standartizācijas trūkums. Ir skaidrs, ka ir jāizstrādā starptautiski standarti, pamatnostādnes un paraugprakses.

3.20. Globālās iniciatīvas un lēmumi par kosmosa satiksmes pārvaldību var radīt sarežģītus apstākļus Eiropai un tās kosmosa nozares dalībniekiem. ASV savā politikā ir uzņēmusies vadību, paziņojot, ka ASV vajadzētu rādīt pārējai pasaulei piemēru un izstrādāt labākus kosmosa datu un situācijas apzināšanās standartus, sagatavot standartizētu paņēmienu kopumu sadursmju risku mazināšanai, kā arī starptautiskā līmenī veicināt dažādus tehniskos standartus, praksi un kosmosā veikto darbību drošības standartus.

3.21. ES apzinās stratēģisko, komerciālo un ģeopolitisko dimensiju, kāda ir kosmosa satiksmes pārvaldībai, kas skar ne tikai kosmosa ilgtspēju, bet ietver arī jautājumus par Eiropas autonomijas nākotni attiecībā uz piekļuvi kosmosam un tā izmantošanu.

ES kosmosa dalībnieki jau ir izstrādājuši dažas politikas nostādnes un iniciatīvas, lai tieši vai netieši reaģētu uz kosmosa satiksmes pārvaldības problēmām. Tomēr Eiropas kavēšanās šo jautājumu risināt ar kopējiem projektiem nepaliek bez sekām.

3.22. ES satelītu ražošanas turpmākā konkurētspēja varētu būt apdraudēta, ja uzņēmumi būtu spiesti izmantot ASV kosmosa satiksmes pārvaldības datus vai prasīt ASV kosmosa satiksmes pārvaldības licenci, kas varētu arī tikt atteikta. Pastāv arī ievērojami riski palaišanas pakalpojumu sniedzējiem no ES.

Daudzi ES dalībnieki lielā mērā paļaujas uz datu kopīgošanas nolīgumiem, kas parakstīti ar ASV saistībā ar jauno 2021. gada Eiropas kosmosa situācijas apzināšanas sistēmu (*Space Situational Awareness* jeb *SSA*). Šādi nolīgumi ietver ministrijas un bruņotos spēkus ([6]), Eiropas starpvaldību organizācijas (EKA, Eiropas Meteoroloģisko satelītu izmantošanas organizāciju (*EUMETSAT*)), satelītu komerciālos operatorus un palaišanas pakalpojumu sniedzējus.

3.23. EESK uzskata, ka ES ir jāpieņem noteikumi ne tikai nolūkā garantēt sertificētu darbības līmeni, bet arī kosmosa pakalpojumu pieejamību ilgtermiņā. Turklāt laikā, kad ES cenšas īstenot uzticamu kopējo drošības un aizsardzības politiku, kurā kosmosa aktīvi sniedz būtisku vai pat vitālu ieguldījumu, Eiropai ir jāievēro visstingrākās prasības attiecībā uz drošumu un drošību lietotājiem valdības un aizsardzības struktūrās.

3.24. EESK konstatē: lai gan ES pieeja iepriekš galvenokārt ir bijusi vērsta uz kosmosa aktīvu fizisko aizsardzību, kuras pamatā ir stingra un dārga stratēģija, nesenās ES iniciatīvas liecina par pāreju uz pieeju, kas vairāk ir vērsta uz noturību. Patlaban ES atbalsta prognozēšanas pieeju kosmosa infrastruktūras drošības jomā. Šajā nolūkā ES ir uzsākusi divas nozīmīgas iniciatīvas – priekšlikumu izveidot starptautisku rīcības kodeksu attiecībā uz kosmosa darbībām un Eiropas kosmosa situācijas apzināšanās programmu.

3.25. Tomēr EESK pauž nožēlu par sākotnējo trūkumu, kas saistīts ar grūtībām koordinēt to dažu dalībvalstu jaudas, kurām ir pašām savi uzraudzības un kontroles līdzekļi. Pašlaik ir grūti panākt vienprātību par mērķiem, kas jāsasniedz ES kosmosa satiksmes pārvaldības programmas ietvaros. Jautājums par kosmosa satiksmes pārvaldību lielā mērā lieliski raksturo grūtības izveidot īstu ES pārvaldību kosmosa nozarē, neskatoties uz to, ka kosmosa ilgtspējas un drošības jautājumi visām dalībvalstīm ir kopēji. Tā iemesls ir vai nu tas, ka tām ir kosmosa jaudas, vai tas, ka tās izmanto kosmosa resursus.

3.26. Šīs grūtības rada šķēršļus ES kosmosa nozares konkurētspējai starptautiskā mērogā. Eiropas noteiktu standartu, kā arī saderības trūkums ar citiem standartiem ilgtermiņā varētu apdraudēt brīvu piekļuvi kosmosam. Ar savām palaišanas jaudām vien nepietiek. Ir nepieciešama arī spēja palaist satelītus neatkarīgi no standartiem, kas noteikti ārpus Eiropas, lai saglabātu ES kosmosa konkurētspēju, kā to 2022. gada 22. jūnijā apliecināja *Ariane* 5 gada pirmās misijas panākumi, kuras mērķis bija orbītā ievadīt divus satelītus – vienu Malaizijas un vienu Indijas satelītu. Pie tam nākamais solis, proti, *Ariane* 6 drīz kļūs par realitāti; tā ir elastīgāka un lētāka nekā *Ariane* 5 (un līdz ar to spēj labāk konkurēt ar amerikāņu *SpaceX*), un tās pirmais lidojums ir paredzēts 2023. gadā.

([6]) https://www.esa.int/Safety_Security/SSA_Programme_overview.

3.27. EESK izmanto iespēju, ko sniedz šis paziņojums, lai atgādinātu par:

— savu atbalstu *Galileo* izmantošanai civilos nolūkos dzelzceļa, jūras un autotransporta jomā;

— savu vēlmi ātri ieviest komisāra Breton ierosināto kritisko infrastruktūru.

3.28. Kaut arī normas un standarti, ko dalībvalstis jau ir izstrādājušas valstu līmenī, var būt lietderīgi kopēju noteikumu izstrādē, Eiropas Savienībai tik un tā būs obligāti jānosaka galīgie standartizācijas pasākumi. Tas nozīmē, ka ES un EKA dalībvalstīm ir jāvienojas par to, kādi būs ES mērķi un principi kosmosa satiksmes pārvaldības jomā, jānosaka konsultāciju un koordinācijas mehānismi, kā arī skaidrs lomu nodalījums, nepārprotams pienākumu un pārredzams darbību sadalījums starp ES dalībvalstīm un ieinteresētajām personām, turklāt tas jāpanāk, nenonākot pretrunā ar citās valstīs esošajām sistēmām.

3.29. EESK uzskata, ka kopīgs paziņojums ir novēlots, bet apsveicams apliecinājums tam, cik svarīgi ir risināt daudzlīmeņu problēmas, ko radīs aktivitātes pastiprināšanās kosmosā, jo saistoša regulējuma trūkums šajā jomā var apdraudēt līdzsvaru pasaulē.

Briselē, 2022. gada 21. septembrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētāja
Christa SCHWENG

PIELIKUMS

Rūpniecības pārmaiņu konsultatīvās komisijas papildatzinums – CCMI/196 – "*New Space*" – atrodams turpmākajās lappusēs.

"Rūpniecības pārmaiņu konsultatīvās komisijas atzinums par tematu "Kosmosā balstīta droša savienojamība un *New Space* – Eiropas rūpniecības virzība uz suverenitāti un inovāciju"

(papildatzinums atzinumam TEN/775)

Ziņotājs: ***Maurizio MENSI***

Līdzziņotājs: ***Franck UHLIG***

Pilnsapulces lēmums	22.2.2022.
Juridiskais pamats	Reglamenta 56. panta 1. punkts
	Papildatzinums
Atbildīgā specializētā nodaļa	Rūpniecības pārmaiņu konsultatīvā komisija
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	24.6.2022.
Balsojuma rezultāts	
(par/pret/atturas)	21/0/1

1. **Secinājumi un ieteikumi**

1.1. EESK atbalsta Eiropas Komisijas iniciatīvas par kosmosā balstītu drošu savienojamību un "*new space*", lai stiprinātu dalībvalstu rūpniecisko un darbības suverenitāti. Autonomijas nodrošināšana ir būtiska ne tikai turpmākai rūpniecības konkurētspējai, bet arī stratēģiskai neatkarībai un noturībai ([1]), kā to nesen pierādīja elektronisko komponentu trūkums, it īpaši pēc COVID-19 krīzes un kara Ukrainā, kas smagi skārusi Eiropas kosmosa nozari.

1.2. EESK uzskata, ka droša, pieejama un cenas ziņā pieņemama savienojamība ir ne tikai būtisks līdzdalības demokrātijas funkcionēšanas instruments, bet arī priekšnoteikums pamattiesību pienācīgai īstenošanai un iespēja palielināt iedzīvotāju un pilsoniskās sabiedrības iespējas.

1.3. EESK atzīst kosmosa nozīmi mūsu ekonomikā un sabiedrībā, kā arī tā stratēģisko nozīmi drošības un aizsardzības perspektīvā, kā to pierāda Krievijas un Ukrainas karš. Turklāt gan zemes, gan kosmosa infrastruktūras fiziskā drošība un kiberdrošība, kā arī ar to saistītie dati ir būtiski svarīgi, lai nodrošinātu pakalpojumu nepārtrauktību un sistēmu pienācīgu darbību.

1.4. EESK uzskata, ka Eiropas kosmosa ekosistēmas stimulēšana ir ļoti svarīga, lai veicinātu divējādo pārkārtošanos un risinātu galvenās globālās problēmas, piemēram, klimata pārmaiņas. Komiteja arī atzīst potenciālās priekšrocības, ko sniedz kosmosa nozares jaunuzņēmumu un MVU iesaistīšana ES kosmosa programmās, kā arī to ieguldījumu ES noturības un stratēģiskās autonomijas veicināšanā.

1.5. Tā kā drošas un autonomas kosmosā balstītas savienojamības sistēmas ("Programma") pārvaldībai ir nepieciešams kopīgs dažādu struktūru darbs, EESK ir stingri pārliecināta, ka ir jānodrošina efektīva un atbilstoša koordinācijas pakāpe.

([1]) Eiropā ir otra lielākā kosmosa nozare pasaulē – tajā ir nodarbināti vairāk nekā 231 000 profesionāļu un tās vērtība tiek lēsta 53-62 miljardu EUR apmērā (Pētījums par "kosmosa tirgu", Eiropas Parlaments, 2021. gada novembris).

1.6. EESK uzskata, ka pašreizējā pamatprogramma "Apvārsnis Eiropa" būtu jāizmanto, lai stimulētu kosmosa tirgu, atbalstītu inovatīvu komerciālu risinājumu radīšanu ES lejupējām un augšupējām kosmosa nozarēm un paātrinātu Programmai nepieciešamo pamattehnoloģiju pieejamību saistībā ar *Euro* ([2]) *QCI* un *ENTRUSTED* ([3]) iniciatīvām. Lai atjaunotu spēcīgu Eiropas rūpniecību, būtu vajadzīgi vērienīgi ilgtermiņa centieni komponentu, sistēmu un apakšsistēmu ražošanai Eiropā.

1.7. EESK iesaka veidot sinerģiju ar Eiropas Aizsardzības fondu un izmantojot Komisijas rīcības plānu civilās, kosmosa un aizsardzības nozares mijiedarbībai.

1.8. EESK uzskata, ka Eiropas kosmosa nozares konkurētspējas nodrošināšanas nolūkā ar Komisijas iniciatīvu palīdzību būtu jāveicina progresīvu prasmju veidošana ar kosmosu saistītajās jomās un jāatbalsta izglītības un apmācības pasākumi, lai pilnībā izmantotu ES iedzīvotāju potenciālu šajā jomā. Tas uzlabotu Programmas svarīgo sociālo dimensiju.

1.9. EESK uzsver, ka jāņem vērā visas kosmosa iespējas, lai modernizētu pašreizējos kosmosa resursus (*Galileo* ([4]), *Copernicus* ([5])), kā arī lai attīstītu nākotnes konstelācijas un pakalpojumus. Tas uzlabos ES kosmosa aktīvu noturību un veicinās ES rūpniecības konkurētspēju. Pienākumu noteikšana, pamatojoties uz apliecināto kompetenci, nodrošinātu efektīvu programmas īstenošanu.

1.10. EESK uzskata, ka ES ir jāveicina zinātniskais un tehniskais progress un jāatbalsta kosmosa nozares konkurētspēja un inovācijas spējas, it īpaši attiecībā uz MVU, jaunuzņēmumiem un inovatīviem uzņēmumiem, tādējādi veicinot augšupējo un lejupējo saimniecisko darbību. Patiesībā pētniecības un inovācijas programmām ir būtiska nozīme Eiropas Savienības un tās dalībvalstu tehnoloģisko spēju palielināšanā.

2. **Atzinuma konteksts, tostarp saistībā ar ierosināto tiesību akta priekšlikumu**

2.1. Eiropas Komisijas priekšlikuma mērķis ir izstrādāt programmu garantētu un noturīgu satelītsakaru nodrošināšanai. Komisija ir apņēmusies veicināt inovāciju kosmosa nozarē un vēl vairāk sekmēt plaukstošas ES "*New Space*" ekosistēmas attīstību, iekļaujot to starp galvenajām prioritātēm savā kosmosa programmā. Lai to panāktu, Komisija ir uzsākusi *CASSINI* iniciatīvu ([6]). Konkrēti, tas nodrošinātu, ka visā pasaulē valdības līmeņa lietotājiem ilgtermiņā ir pieejami uzticami, droši un rentabli satelītsakaru pakalpojumi, kas atbalsta kritiski svarīgo infrastruktūru aizsardzību, uzraudzību, ārējās darbības un krīžu pārvaldību, tādējādi palielinot dalībvalstu noturību.

2.2. Plānots, ka iniciatīva gūs labumu no Eiropas rūpnieciskās kosmosa nozares īpašajām zināšanām, ko sniedz gan vispāratzīti industriālie dalībnieki, gan *New Space* ekosistēma. Tādējādi globālā satelītu savienojamība tagad ir kļuvusi par stratēģisku līdzekli ES un tās dalībvalstu drošībai un noturībai. Priekšlikuma mērķis ir arī nodrošināt komerciālu ātrgaitas platjoslas pieejamību visā Eiropā, likvidējot nestrādes zonas un nodrošinot dalībvalstu teritoriju kohēziju, kā arī nodrošināt savienojamību stratēģiski nozīmīgos ģeogrāfiskos apgabalos, piemēram, Āfrikā un Arktikas reģionā. Pēc *Galileo* un *Copernicus* trešās ierosinātās konstelācijas pamatā būs trīs jauni diferenciatori: integrētā drošība (izmantojot jaunas tehnoloģijas, piemēram, kvantu sistēmu) sensitīviem sakariem (aizsardzībai), daudzorbītu konstelācija un arhitektūra, kas balstīta uz publiskā un privātā sektora partnerībām (lai vēl vairāk veicinātu komerciālo dimensiju).

([2]) Eiropas kvantiskās komunikācijas infrastruktūras (*EuroQCI*) iniciatīva.

([3]) Pētniecības projekts drošu satelītsakaru jomā (*SatCom*) ES valstu valdību dalībniekiem. *ENTRUSTED*: "*European Networking for satellite Telecommunication Roadmap for the governmental Users requiring Secure, ineroperable, innovative and standardised services*" ("Eiropas satelītu telesakaru tīkla ceļvedis lietotājiem valdības struktūrās, kam nepieciešami droši, sadarbspējīgi, inovatīvi un standartizēti pakalpojumi").

([4]) Eiropas globālā satelītu navigācijas sistēma, kas darbojas kopš 2016. gada decembra, kad tā sāka piedāvāt pakalpojumus valsts iestādēm, uzņēmumiem un iedzīvotājiem.

([5]) Eiropas Savienības Zemes novērošanas programma – Zemes novērošanas datu sniedzējs, ko izmanto pakalpojumu sniedzēji, valsts iestādes un starptautiskās organizācijas.

([6]) Konkurētspējīgi kosmosa nozares jaunuzņēmumi inovācijas veicināšanai ir Eiropas Komisijas kosmosa darījumdarbības iniciatīva, kuras galvenais mērķis ir ar instrumentu un finansējuma kopumu atbalstīt jaunuzņēmumus un MVU dažādos to izaugsmes posmos.

2.3. Priekšlikums atbilst vairākām citām ES politikas jomām un pašreizējām likumdošanas iniciatīvām attiecībā uz datiem (piemēram, *INSPIRE* ([7]) direktīvai un Atvērto datu direktīvai ([8])), mākoņdatošanu un kiberdrošību. Konkrēti, valdības pakalpojumu sniegšana nodrošinātu turpmāku kohēziju saskaņā ar ES Digitālo stratēģiju un Kiberdrošības stratēģiju, nodrošinot Eiropas infrastruktūras, tīklu, sakaru un datu integritāti un noturību. Priekšlikums arī atbalstīs kosmosa nozaru konkurētspēju un inovācijas spējas Eiropas Savienībā un lielā mērā palīdzēs nodrošināt autonomu un cenas ziņā pieņemamu Eiropas piekļuvi kosmosam turpmākajos gados, vienlaikus radot būtisku un dziļu pozitīvu ietekmi uz Eiropas kosmisko nesējraķešu ekspluatācijas modeļu konkurētspēju ([9]).

2.4. Eiropadomes 2019. gada 21. un 22. marta sanāksmes secinājumos uzsvērts, ka Eiropas Savienībai ir jāturpina attīstīt konkurētspējīgu, drošu, iekļaujošu un ētisku digitālo ekonomiku ar pasaules līmeņa savienojamību ([10]). Konkrēti, Komisijas 2021. gada 22. februāra "*Rīcības plānā par sinerģijām starp civilo, aizsardzības un kosmosa rūpniecību*" norādīts, ka tas "ļaus ikvienam Eiropā piekļūt ātrgaitas savienojamībai un nodrošinās noturīgu savienojamības sistēmu, kas ļaus Eiropai uzturēt savienojumus neatkarīgi no apstākļiem" ([11]).

2.5. Programma papildinās pašreizējās ES *GOVSATCOM* ([12]) programmas pasākumus, kas attiecas uz valdību satelītsakaru pašreizējās jaudas apvienošanu un koplietošanu. Tā kā satelītu kalpošanas laiks ir ierobežots, nākamajā desmitgadē būs jāpapildina vairākas valsts īpašumā esošās infrastruktūras, kas būs daļa no *GOVSATCOM* apvienošanas un koplietošanas ([13]).

2.6. Augošais hibrīddraudu un kiberdraudu līmenis, kā arī dabas katastrofu iespējamība nosaka valdības līmeņa dalībnieku mainīgās vajadzības pēc augstākas drošības, uzticamības un piekļuves atbilstošiem satelītsakaru risinājumiem. Turklāt kvantu datoru izplatība rada papildu apdraudējumu, jo šādi datori spēs atšifrēt saturu, kas pašlaik ir šifrēts.

2.7. ASV, Ķīnā un Krievijā ir parādījušās dažādas valsts atbalstītas vai subsidētas megakonstelācijas, kas nav saistītas ar ES. Tā kā trūkst pieejamo frekvenču un orbītas pozīciju un *GOVSATCOM* jaudas darbmūžs ir ierobežots, ES ir steidzami vajadzīga droša kosmosā balstīta savienojamības sistēma. Programma novērstu valdību satelītsakaru pakalpojumu jaudas un spēju trūkumu.

([7]) Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2007/2/EK (2007. gada 14. marts), ar ko izveido Telpiskās informācijas infrastruktūru Eiropas Kopienā (*INSPIRE*) (OV L 108, 25.4.2007., 1. lpp.).

([8]) Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2019/1024 (2019. gada 20. jūnijs) par atvērtajiem datiem un publiskā sektora informācijas atkalizmantošanu (OV L 172, 26.6.2019., 56. lpp.).

([9]) Tā kā pašlaik orbītā atrodas 18 satelīti un nākamo 10-15 gadu laikā plānots izvietot vairāk nekā 30 satelītus, ES ir arī lielākais raķešu palaišanas iekārtu institucionālais klients Eiropā. Pēc komerciālajiem satelītiem raķešu palaišanas iekārtas ir otra lielākā kosmosa ražošanas darbības joma Eiropā, kas veicina Eiropas rūpniecību. Komisija apkopos ES programmu vajadzības pēc palaišanas iekārtām un rīkosies kā gudrs Eiropas uzticamu un rentablu palaišanas iekārtu risinājumu klients. Ir ļoti svarīgi, lai Eiropā arī turpmāk būtu modernas, efektīvas un elastīgas raķešu palaišanas infrastruktūras iekārtas.

([10]) Kopš 2019. gada jūnija dalībvalstis ir parakstījušas Eiropas kvantiskās komunikācijas infrastruktūras (*EuroQCI*) deklarāciju, vienojoties par savstarpēju sadarbību un ar Komisiju, kā arī izmantojot EKA atbalstu, lai izstrādātu kvantiskās komunikācijas infrastruktūru, kas aptvertu visu ES.

([11]) COM(2021) 70 final.

([12]) ES 2021. gada 28. aprīlī pieņēma Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) 2021/696 *GOVSATCOM* komponentu, lai *GOVSATCOM* lietotājiem nodrošinātu uzticamu, drošu un rentablu satelītsakaru pakalpojumu ilgtermiņa pieejamību. Regulā (ES) 2021/696 paredzēts, ka *GOVSATCOM* komponenta pirmajā posmā līdz aptuveni 2025. gadam tiks izmantota pašreizējā jauda. Šajā saistībā Komisijai ir jāiegādājas *GOVSATCOM* jaudas no dalībvalstīm, kurām ir valsts sistēmas un kosmosa jauda, un no komerciāliem satelītsakaru vai pakalpojumu sniedzējiem, ņemot vērā Eiropas Savienības būtiskās drošības intereses.

([13]) *GOVSATCOM* faktiski ir stratēģisks aktīvs, kas ir cieši saistīts ar valsts drošību un ko izmanto lielākā daļa dalībvalstu. Publiskie lietotāji parasti dod priekšroku valstij piederošiem (valdības *SATCOM* īpašnieki ir Francija, Vācija, Grieķija, Itālija, Luksemburga, Spānija) vai valsts un privātā sektora risinājumiem (piemēram, Vācijas *Satcom BW* vai Luksemburgas *GovSat*), vai izmanto īpašus akreditētus privātos pakalpojumu sniedzējus. *GOVSATCOM* jau 2013. gadā (Eiropadomes 2013. gada 19. un 20. decembra secinājumi) tika atzīta par daudzsološu jomu, kas dotu iespēju būtiski sekmēt spēcīgas, drošas un noturīgas Eiropas Savienības mērķu sasniegšanu. Tagad tā ir Eiropas kosmosa stratēģijas (Kosmosa stratēģija Eiropai, COM(2016) 705 final), Eiropas aizsardzības rīcības plāna (Eiropas Aizsardzības rīcības plāns, COM(2016) 950 final) un Eiropas Savienības globālās stratēģijas neatņemama sastāvdaļa.

2.8. Programmai būtu jānodrošina arī iespēja privātajam sektoram sniegt komerciālus satelītsakaru pakalpojumus. Ietekmes novērtējumā par vispiemērotāko īstenošanas modeli Programmas mērķu sasniegšanai tika atzīta publiskā un privātā sektora partnerība. Tas būtiski stimulētu inovāciju visos Eiropas kosmosa nozares komponentos (lielie sistēmu integrētāji, neatkarīgi uzņēmumi ar vidēji lielu kapitālu, MVU un jaunuzņēmumi).

2.9. Tā kā palielinās valdību, iedzīvotāju un ES iestāžu atkarība no savienojamības, ir vajadzīgi augstākas drošības risinājumi, zems latentums ([14]) un lielāks joslas platums, tāpēc ir jānodrošina piekļuve noturīgiem risinājumiem, izmantojot inovatīvas tehnoloģijas un jaunas rūpnieciskās tendences un pieejas. Tādējādi paredzētā sistēma būs tehnoloģiju virzītājspēks, kā tas uzsvērts priekšlikumā.

2.10. Lai Programma būtu rentabla un varētu gūt labumu no apjomradītiem ietaupījumiem, tai jāoptimizē valdības pakalpojumu piedāvājuma atbilstība pieprasījumam.

2.11. Satelītsakari faktiski nodrošina visaptverošu pārklājumu, kas papildina zemes tīklus. Tos arvien vairāk izmanto kā stratēģisku aktīvu, kas norāda uz pieaugošo globālo vajadzību pēc valdības pakalpojumiem, kuri nodrošina noturīgu savienojamību ne tikai savu drošības operāciju atbalstam, bet arī kritisko infrastruktūru savienošanai, efektīvas un iedarbīgas elektroniskās pārrobežu vai starpnozaru mijiedarbības veicināšanai starp Eiropas publiskās pārvaldes iestādēm, uzņēmumiem un iedzīvotājiem, palīdz attīstīt efektīvāku, vienkāršāku un lietotājam draudzīgāku e-pārvaldi valsts, reģionālās un vietējās pārvaldes ([15]) līmenī, nodrošina krīžu pārvaldību un atbalsta robežu un jūras uzraudzību.

2.12. Programmas izveidē tiks ievērota pakāpeniska pieeja, tiecoties nodrošināt kvalitāti. Sākotnējā izstrāde un ieviešana varētu sākties 2023. gadā, sākotnējo pakalpojumu sniegšana un kvantu kriptogrāfijas pārbaude orbītā – līdz 2025. gadam, savukārt pilnīga ieviešana ar integrētu kvantu kriptogrāfiju, kas ļautu pilnvērtīgi sniegt pakalpojumus, – līdz 2028. gadam. Kopējās izmaksas tiek lēstas 6 miljardu EUR apmērā, un finansējums tiks piešķirts no dažādiem publiskā sektora avotiem (ES budžets, dalībvalstu un EKA iemaksas) un privātā sektora ieguldījumiem. Attiecībā uz ES finansējumu tas netraucē īstenot ES Kosmosa regulā ietvertos kosmosa komponentus, jo īpaši *Galileo* un *Copernicus*.

3. **Vispārīgas piezīmes**

3.1. EESK uzskata, ka mūsdienu digitālajā pasaulē kosmosā balstīta savienojamība ir mūsdienu sabiedrībai kritiski svarīgs un stratēģisks līdzeklis. Tā nodrošina ekonomisko varu, digitālo līderību un tehnoloģisko suverenitāti, ekonomikas konkurētspēju un sabiedrības progresu. Piešķirot kosmosa nozares dalībniekiem nozīmīgāku lomu, programmas mērķis ir nodrošināt augsti kvalitatīvus un drošus ar kosmosu saistītus datus un pakalpojumus, kas dotu sociālekonomiskus labumu Eiropas iedzīvotājiem un uzņēmumiem, uzlabot ES drošību un autonomiju un stiprināt ES kā līdera lomu kosmosa nozarē, ļaujot tai konkurēt ar citām vadošajām kosmosa ekonomikām un jaunajām kosmosa nozarē iesaistītajām valstīm. Turklāt tas ir arī svarīgs tehnisks instruments, kas nodrošina vārda brīvību un ideju brīvu apriti.

3.2. EESK uzskata, ka droša, pieejama un cenas ziņā pieņemama savienojamība ir ne tikai funkcionējošas līdzdalības demokrātijas priekšnoteikums, bet arī priekšnosacījums pamattiesību noturīgai īstenošanai un iespēja palielināt iedzīvotāju un pilsoniskās sabiedrības iespējas. Eiropas iedzīvotāji arvien vairāk paļaujas uz kosmosa tehnoloģijām, datiem un pakalpojumiem. Tas ietver arī personas datu aizsardzības noteikumu ievērošanu. Turklāt kosmosam ir arvien lielāka nozīme ES ekonomikas izaugsmē, drošībā un ģeopolitiskajā ietekmē. Šajā ziņā uzticamu un drošu savienojamību var uzskatīt par sabiedrisku labumu valdībām un iedzīvotājiem.

3.3. EESK mudina izmantot publiskā un privātā sektora partnerību (PPP) kā piemērotu īstenošanas modeli, lai nodrošinātu Programmas mērķu sasniegšanu. Privātā sektora tieša iesaiste rada vidi, kas labvēlīgi ietekmē ātrgaitas platjoslas un nepārtrauktas savienojamības turpmāku attīstību visā Eiropā. Tas tiek darīts, likvidējot sakaru nestrādes zonas un nodrošinot dalībvalstu teritoriju kohēziju, kā arī savienojamību starp stratēģiski svarīgiem ģeogrāfiskiem apgabaliem.

([14]) Zems latentums ir minimāla kavēšanās datora datu apstrādē, izmantojot tīkla savienojumu. Jo zemāks ir apstrādes latentums, jo tuvāk tas pietuvojas reāllaika piekļuvei. Tīkla savienojums ar zemāku latentumu ir savienojums, kuram ir ļoti īss kavēšanās laiks.

([15]) Komisijas ziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei. Programmas *ISA* (Eiropas publiskās pārvaldes iestāžu sadarbspējas risinājumi) starpposma novērtējuma rezultāti, 2019. gada 23. septembris, COM(2019) 615 final.

3.4. Konkurētspējīga iepirkuma procedūrā Komisija var noslēgt koncesijas līgumu, lai rastu vajadzīgo risinājumu un aizsargātu ES un dalībvalstu intereses. Nozares iesaistei, izmantojot šādu koncesiju, būtu jādod iespēja privātajam partnerim Programmas infrastruktūru papildināt ar papildu spējām, veicot papildu ieguldījumus.

3.5. Šajā saistībā EESK uzsver, ka turpmākajā Programmas pārvaldībā būtu pienācīgi jāatspoguļo publiskā sektora loma, īpašu uzmanību pievēršot infrastruktūras drošībai un rūpīgai izmaksu, laika grafika un darbības rezultātu kontrolei. Komisija būs Programmas vadītāja koncesijas izveides un uzraudzības nolūkos. ES Kosmosa programmas aģentūrai tiks uzticēta valdības pakalpojumu sniegšana, savukārt Eiropas Kosmosa aģentūrai tiks uzticēta attīstības un apstiprināšanas darbību uzraudzība. EESK uzskata, ka jaunās topošās kosmosa ekonomikas inovācijā un ekosistēmā svarīga nozīme ir arī MVU. Tādēļ ir aktīvi jāveicina MVU kosmosa pakalpojumu attīstība, kā arī to iepirkums gan valsts iestādēs, gan privātajā sektorā. Tas palīdzētu radīt darbvietas, uzlabot tehnoloģiskās prasmes un palielināt Eiropas konkurētspēju, kas ir arvien nozīmīgāk ES pārejā uz ilgtspējīgu un digitālu ekonomiku. Tas nodrošinātu efektīvu un pārredzamu konkurenci, stiprinot ES tehnoloģisko autonomiju ar īpašām prasībām, kas saistītas ar drošību, pakalpojumu nepārtrauktību un uzticamību.

3.6. EESK uzskata, ka iepirkuma procedūrā būtu jāizstrādā īpaši kritēriji koncesijas piešķiršanai, nodrošinot jaunuzņēmumu un MVU līdzdalību visā koncesijas vērtību ķēdē un tādējādi stimulējot inovatīvu un revolucionāru tehnoloģiju attīstību. Ja trešo valstu piegādātāju nodarbinātība varētu radīt problēmas no drošības un stratēģiskā viedokļa, būtu jāievieš piemēroti līdzdalības noteikumi.

3.7. EESK uzskata, ka MVU būtu jāmudina izmantot ES rīcībā esošos daudzos finansēšanas instrumentus, lai stimulētu kosmosa ekosistēmu, jo tas palīdzētu radīt darbvietas, uzlabot tehnoloģiskās prasmes un palielināt Eiropas rūpniecības konkurētspēju.

4. **Īpašas piezīmes**

4.1. EESK uzskata, ka ES un dalībvalstu stratēģiskās suverenitātes pamatā galvenokārt ir Eiropas rūpniecības tehnoloģiskā autonomija un spējas, kā arī satelītsakaru drošība, jo īpaši augošas ģeopolitiskās spriedzes apstākļos. Tāpēc EESK stingri atbalsta iniciatīvas, kuru mērķis ir stiprināt ES dalībvalstu rūpniecisko un tehnoloģisko suverenitāti.

4.2. EESK atbalsta priekšlikumu un uzskata, ka valdības darbību un komerciālu civilo darbību iespējamā sinerģija ir nozīmīga iespēja ekonomiskā aspektā, kā arī attiecībā uz Eiropas iedzīvotājiem sniegtajiem papildu pakalpojumiem, ņemot vērā publisko un privāto ieguldījumu pieaugumu kosmosa jomā visā pasaulē.

4.3. EESK uzsver, ka ir svarīgi atbalstīt kosmosa nozaru konkurētspēju un inovācijas spējas Eiropas Savienībā. Tas lielā mērā palīdzēs Eiropai turpmākajos gados nodrošināt autonomu un cenas ziņā pieejamu piekļuvi kosmosam, vienlaikus radot būtisku un dziļu pozitīvu ietekmi uz Eiropas kosmisko nesējraķešu ekspluatācijas modeļu konkurētspēju.

4.4. EESK uzsver, ka ar Programmu vajadzētu dot iespēju telesakaru operatoriem gūt labumu no lielākas jaudas un uzticamiem un drošiem pakalpojumiem. Turklāt komerciālais aspekts ļautu mazumtirdzniecības pakalpojumiem sasniegt vairāk privāto lietotāju visā ES.

4.5. Attiecībā uz Programmas pārvaldību (ierosinātās regulas V nodaļa) ir skaidrs, ka Programmas galvenos uzdevumus veiks četri galvenie dalībnieki, proti, Komisija, Eiropas Savienības Kosmosa programmas aģentūra ("Aģentūra"), dalībvalstis un Eiropas Kosmosa aģentūra (EKA).

4.6. Šajā saistībā EESK ir pārliecināta, ka Programmas pienācīgas darbības nolūkā ir svarīgi skaidri sadalīt uzdevumus, funkcijas un pienākumus, kā arī nodrošināt dažādu dalībnieku pienācīgu koordināciju. Precīzam pienākumu sadalījumam, pamatojoties uz apliecināto kompetenci, būtu jānodrošina arī efektīva Programmas izpilde izmaksu un termiņu ziņā. Lai uzlabotu drošību, būtiska nozīme ir arī efektīvai kosmosa satiksmes pārvaldībai, ņemot vērā arvien pieaugošo kosmisko atkritumu daudzumu.

4.7. EESK uzsver, ka gan zemes, gan kosmosa infrastruktūras kiberdrošība ir ļoti svarīga, lai nodrošinātu sistēmu darbību un noturību.

4.8. EESK uzsver, ka, lai nodrošinātu Eiropas kosmosa nozares konkurētspēju nākotnē, Programmai būtu jāatbalsta augsta līmeņa prasmju attīstīšana ar kosmosu saistītās jomās un izglītības un apmācības pasākumi, veicinot vienlīdzīgas iespējas, dzimumu līdztiesību un iespēju radīšanu sievietēm, lai pilnībā izmantotu visu ES iedzīvotāju potenciālu šajā jomā.

4.9. EESK uzsver, ka infrastruktūras izveidē un modernizēšanā var iesaistīties daudzi vairāku valstu rūpniecības nozares dalībnieki, kuru darbs ir rezultatīvi jākoordinē, lai izveidotu uzticamas un pilnībā integrētas sistēmas, it īpaši drošības un kiberdrošības ziņā.

Briselē, 2022. gada 24. jūnijā

Rūpniecības pārmaiņu konsultatīvās komisijas
priekšsēdētājs
Pietro Francesco DE LOTTO”